

Öğretmen Adaylarının Sosyal Medya Kullanım Durumları ve Medya Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Melih KARASU¹

Deniz ARIKAN²

Geliş Tarihi: 07.09.2016

Kabul Tarihi: 15.11.2016

Öz

Çağımızın sunduğu gazete, dergi, televizyon, bilgisayar, internet ve sosyal ağlar gibi çeşitli iletişim araçları salt okuma-yazma becerisinden daha fazlasını gerektirmektedir. İletişim kanallarındaki niceliksel artışın aynı oranda niteliğe aktarılmaması doğru bilgiye ulaşma sorununu da beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte medya kuruluşlarının maddi kazanç sağlamak ya da politik güç kazanmak amacıyla etik kuralları ihlal edebileceği belirtilmektedir. Medya mesajlarının üretimi hakkında bireyler ne kadar bilgiye sahip olurlarsa o kadar az tehlikede olacaklardır. Bu nedenle çağımız bireylerinin söz konusu tehlikelerden korunabilmesi için medya okuryazarı olmaları gerekmektedir. Medya okuryazarlığı; televizyon, radyo, gazete, internet ve diğer bilgi iletim kanallarını aktif kullanma, iletilen mesajlardaki bilgiyi analiz edebilme, değerlendirebilme ve iletebilme becerilerini kapsamaktadır. Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerini ve sosyal ağ kullanım durumlarını belirleyerek aralarındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmaya Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2015-2016 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 550 öğretmen adayı katılmıştır. Veriler Medya Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği ve Sosyal Ağ Siteleri Kullanım Amacı Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan veriler lisans programı, cinsiyet ve Medya Okuryazarlığı dersi alma değişkenlerine göre analiz edilmiştir. Öğretmen adaylarının Medya Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği toplam puanları ve Sosyal Ağ Siteleri Kullanım Amacı Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki görülürken, ölçek toplam puanlarının lisans programı, cinsiyet ve medya okuryazarlık dersi alma durumları bakımından farklılaşmadığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Medya okuryazarlığı, öğretmen adayları, sosyal ağ, sosyal medya, yeni medya

¹ Araş. Gör., Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, melih.karasu@ege.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, y.deniz.arikan@gmail.com

Investigation of Relationship Between Habits of Using Social Media and Media

Literacy Levels of Teacher Candidates

Submitted by 07.09.2016

Accepted by 15.11.2016

Abstract

Communication technologies which are ensured by technology era such as newspaper, magazine, television, computer, internet and social networks require more than reading and writing skills. Lack of increasing in quality of communication channels in spite of increasing in quantity causes the problem of access to correct information. It is highlighted that media companies may infringe ethics for financial or political power. Individuals are safe as much as they have knowledge about production of media messages. So that, individuals of the era should be a media literate for avoiding from these threats. Media literacy consists of abilities. These abilities are to (i) use information and communication technologies, (ii) analyze, (iii) evaluate and (iv) forward information in messages. The aim of this study is to specify media literacy levels and habits of using social media of teacher candidates and to investigate the relation between these variables in terms of different aspects. The study is performed in accordance with correlational research design. Participants were 550 teacher candidates from Faculty of Education at a state university during 2015-2016 academic years. Research data were gathered by Media Literacy Level Scale and Purpose of Using Social Network Websites Scale. Findings of the study were analyzed and presented in terms of disciplines, class, gender and attending media literacy course.

Keywords: Media literacy, teacher candidates, social network, social media, new media

Giriş

Web 2.0 teknolojisiyle ortaya çıkan e-günlük sayfaları ve sosyal medya araçları ile her kullanıcı oluşturduğu hesap/profil aracılığıyla içerik üreticisi konumuna gelmiştir (Tekvar, 2012). Sosyal medya geleneksel medyadan farklı olarak, bireylerin pasif dinleyici rolünden aktif içerik üreten kişilere dönüşmesine katkı sağlamaktadır. Sosyal medya, farklı mobil cihaz ve işletim sistemleri için uygulamalar sunarak kullanıcıların sürekli bu ortamlara bağlı kalmalarını ve içerik üretmelerini kolaylaştırmıştır. İletişim kanallarındaki artış doğru bilgiye ulaşamama (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2007), içeriğin kontrolden çıkması, bireylerin enformasyon bombardımanına maruz kalması (Kılınç ve Kılınç, 2014), medya kuruluşlarının maddi kazanç sağlamak ya da politik güç kazanmak amacıyla etik kuralları ihlal etmesi (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu [RTÜK], 2007; Okur Berberoğlu, 2013) gibi sorunlara sebep olmaktadır.

Benzer şekilde Kurudayıoğlu ve Tüzel (2010) de medyanın saldırgan bir yapıda olduğunu ifade ederek medya araçlarının yarattığı etkiden korunmanın zorluğuna dikkat çekmiştir. Brown ve Bobkowski (2011) medya kullanımının gençlerde saldırganlık, kişilik bozukluğu, sağlıksız beslenme, erken yaşta cinsellik, tütün ve alkol kullanımı gibi zararlı davranışlara sebep olabildiğini belirtmiştir. Sevim (2013) medya araçlarının rolünün kültürümüzü inşa edecek seviyede olduğunu ve giderek arttığını ifade etmiştir. Okur-Berberoğlu (2013) ise, medyanın sosyal ilişkilerden giyim tarzına, düşünce yapısından konuşma şekline kadar birey ve toplumu yönetecek düzeyde insanları kuşattığına vurgu yapmıştır. Hatta medyayı bir ülkeyi işgal etmek amacıyla kullanılacak gizli bir silah olarak nitelendirmiştir. Tekvar (2012) günlük yaşamdaki bazı olayların sosyal ağ sitelerinde kampanyalara dönüştüğünü, ters yönlü olarak da sosyal ağ sitelerinde başlatılan kampanyaların protesto, yürüyüş vb. eylemlere vesile olabildiğini ifade etmiştir. Çetinkaya (2008) insanların yoğun olarak medya mesajlarına maruz kaldığına dikkat çekmiştir.

Görüldüğü gibi, çağımızın sunduğu gazete, dergi, televizyon, bilgisayar ve internet gibi çeşitli iletişim araçları (Karaman ve Karataş, 2009; Sevim, 2013) okuma-yazma becerisinden daha fazlasını gerektirmektedir. Bu gereksinim internet okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, elektronik okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010; Sevim, 2013), ağ okuryazarlığı, web okuryazarlığı, bilim okuryazarlığı (Som ve Kurt, 2012) ve eleştirel okuryazarlık (Tuncer, 2013) gibi okuryazarlık türlerini gündeme getirmiştir. Okuma-yazma ve okuryazarlık kavramlarını anlamsal olarak

birbirinden ayırarak okuma-yazma becerisini olup olmama durumuna göre, okuryazarlığı ise dereceli olarak görülebilen davranışlar şeklinde tanımlayan Kurudayıoğlu ve Tüzel (2010), teknoloji ve iletişim araçlarındaki gelişmelerle birlikte okuryazarlığın önüne kültür, teknoloji, bilgisayar, medya gibi ifadeler alarak farklı anlamlar taşıyabildiğine dikkat çekmişlerdir.

Okuryazarlık türleri genelde kaynağın bilinçli kullanımını öğretmeyi amaçlarken medya okuryazarlığı kaynak kullanımına sınır getirmeyi de öğretmektedir (Sevim, 2013). Potter (2010), medya okuryazarlığı kavramının araştırmacılar, öğretmenler ve halkın farklı kesimleri tarafından çeşitli amaç ve bakış açıları doğrultusunda farklı şekilde tanımlandığına dikkat çekmiştir. Medya okuryazarlığı; televizyon, radyo, gazete, internet ve diğer bilgi iletim kanallarını aktif kullanma, iletilen mesajlardaki bilgiyi analiz edebilme, değerlendirebilme ve iletebilme (Karaman ve Karataş, 2009) becerilerini; yani, medyayı ve medyayla yaşamı değerlendirme (Çetinkaya, 2008) becerilerini kapsamaktadır. Medya okuryazarlığı, iletilere erişme ve doğru algılama becerilerine ek olarak bireylerin bizzat iletiler oluşturma becerisini de kapsamaktadır (RTÜK, 2007). Sosyal medyanın ifade edilen etkileri çağımız bireylerinin medya okuryazarı olmaları gerektiğini açıkça göstermektedir. Görmez (2015) de medya okuryazarlığı eğitimini söz konusu risklerden korunma yolu olarak nitelemektedir. Yaratıcı, katılımcı, özgür, eleştirel düşünen ve sorumluluk sahibi bireyler yetiştirebilmek için medya okuryazarlığını temel almak gerekmektedir (Garcia-Ruiz, Ramirez-Garcia ve Rodriguez-Rosell, 2014). Gelecekte Medya Okuryazarlığı dersini okutacak, dolayısıyla gelecek nesilleri bu bağlamda yönlendirecek öğretmen adaylarının medya okuryazarı bireyler olmaları önem arz etmektedir (Yılmaz ve Özkan, 2013). Bununla birlikte medya okuryazarlığı konusunda yapılan çalışmalarındaki artışa rağmen öğretmen adayları ile yürütülen araştırma sayısının sınırlı olduğu ifade edilmektedir (Tuncer, 2013). Bu perspektifte öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerine ilişkin çalışmaların önemli olduğu düşünülerek konuya ilişkin alanyazın incelenmiştir.

Karaman ve Karataş (2009) öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerine bilgisayar sahipliği, internet sahipliği, gazete/dergi takip etme, TV izleme sıklığı ve internet kullanma sıklığı değişkenlerinin anlamlı düzeyde etki ettiğini belirtmiştir. Som ve Kurt (2012) Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) Bölümü öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeylerinin sınıf, internete erişim imkanları ve internette geçirdikleri zaman açısından farklılaştığını belirtirken; cinsiyet, interneti müzik, ödev, sohbet ve sosyal paylaşım sitelerini kullanma amaçları ve TV izleme süreleri açısından farklılaşmadığını belirtmiştir.

Arslan-Cansever (2013) öğretmen adaylarının medya okuryazarı birey çağrışımlarına ilişkin kavramlarının cinsiyet ve lisans programı değişkenleri bakımından farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Tuncer (2013) eğitim fakültesi öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeylerini inceledikleri araştırmada en yüksek medya okuryazarlık düzeyinin bilgi sahibi olmak alt boyutunda, en düşük medya okuryazarlık düzeyinin analiz edebilme ve tepki oluşturabilme alt boyunda olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Araştırmada cinsiyet, bilgisayara sahip olma ve internete sahip olma durumları bakımından tüm ölçek alt boyutlarında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Öğretmen adaylarının yaş, bölüm, televizyon izleme sıklığı değişkenleri açısından yapılan analizlerde medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Yılmaz ve Özkan (2013), üç saatten fazla TV izleyen öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu ve öğrencilerin izledikleri program (haber, kültür-egitim, dramatik, müzik-eglençe) açısından medya okuryazarlık puanlarında fark bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Garcia-Ruiz ve diğerleri (2014) ulusal düzeyde yürütülen bir proje kapsamında ilköğretim öğrencilerinin kendilerini orta düzey, orta öğretim öğrencilerinin temel düzey, üniversite mezunu katılımcıların ise üst düzey medya beceri seviyesinde oldukları açıklanmıştır. Sarsar ve Engin (2015) sınıf öğretmeni adaylarının cinsiyet ve sosyal medya hesabı kullanım durumu değişkenleri bakımından medya ve televizyon okur-yazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olmadığını belirtmiştir.

Alanyazından elde edilen bu bulgular ışığında araştırma problemi kapsamında öğretmen adaylarının sosyal medya kullanım durumları ve medya okuryazarlık düzeylerine ilişkin aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır. Öğretmen adaylarının;

1. Medya okuryazarlıkları ne düzeydedir?
2. Medya okuryazarlık düzey belirleme ölçeği toplam puanları ile ölçeğin alt boyut (bilgi sahibi olma, analiz edebilme ve tepki oluşturma, yargılayabilme ve örtük mesajları görebilme) toplam puanları, öğrenim gördükleri lisans programı, cinsiyet ve medya okuryazarlık dersi alma durumları bakımından anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Sosyal ağ siteleri kullanım amacı ölçeği toplam puanları ile ölçeğin alt boyut (sosyal iletişim ve etkileşim amaçlı, tanıma ve tanınma amaçlı, eğitim amaçlı) toplam puanları, öğrenim gördükleri lisans programına, cinsiyetine ve medya okuryazarlık dersi alma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

4. Medya okuryazarlık düzey belirleme ölçeği toplam puanları ile sosyal ağ siteleri kullanım amacı ölçeği toplam ve alt boyut puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, araştırmacıların iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişki düzeyini ölçmek amacıyla korelasyon istatistiğini kullandığı modeldir (Cresswell, 2015).

Katılımcılar

Araştırma Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2015-2016 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 550 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Katılımcıların cinsiyet, lisans programı ve medya okuryazarlık dersi alma durumları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Katılımcıların Cinsiyet, Lisans Programı ve Medya Okuryazarlık Dersi Alma Durumları

	n	%
Cinsiyet		
Erkek	188	34,2
Kadın	360	65,5
Lisans Programı		
Bil. ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği (BÖTE)	93	16,9
Fen Bilgisi Öğretmenliği (FBÖ)	81	14,7
Okul Öncesi Öğretmenliği (OÖÖ)	81	14,7
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (RPD)	60	10,9
Sınıf Öğretmenliği (SÖ)	89	16,2
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (SBÖ)	66	12,0
Türkçe Öğretmenliği (TÖ)	80	14,5
Medya Okuryazarlığı Dersi		
Alan	89	16,2
Almayan	460	83,6

Veri Toplama Araçları

Öğretmen adaylarının sosyal medya kullanım durumları ile medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Karaman ve Karataş (2009) tarafından geliştirilen Medya Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği (MODBÖ) ile Karal ve Kokoç (2010) tarafından geliştirilen Sosyal Ağ Siteleri Kullanım Amacı Ölçeği (SASKAÖ) kullanılmıştır.

MODBÖ; 1=Hiçbir zaman, 2=Nadiren, 3=Ara sıra, 4=Sıklıkla, 5=Her zaman şeklinde puanlanan 5'li Likert tipi 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte üç alt boyut bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; Bilgi Sahibi Olmak (BSO), Analiz Edebilme ve Tepki Oluşturabilme (AETO), Yargılayabilme - Örtük Mesajları Görebilme (YÖMG) olarak ifade edilmiştir. Ölçeğin Karaman ve Karataş'ın (2009) araştırmasında hesaplanan iç tutarlılık katsayısı .84; Som ve Kurt'un (2012) araştırmasında hesaplanan iç tutarlılık katsayısı .70 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada ölçeğin tamamı için hesaplanan iç tutarlılık katsayısı ise .88'dir. Ölçek alt boyutları için hesaplanan iç tutarlılık katsayısı BSO faktöründe .82, AETO faktöründe .72, YÖMG faktöründe .82 bulunmuştur.

SASKAÖ; 1-Kesinlikle Katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Orta Derecede Katılıyorum 4-Katılıyorum 5-Tamamen Katılıyorum şeklinde puanlanan 5'li Likert tipi 14 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte üç alt boyut bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; Sosyal Etkileşim ve İletişim Amaçlı Kullanım (SEİAK), Tanıma ve Tanınma Amaçlı Kullanım (TTAK), Eğitim Amaçlı Kullanım (EAK) şeklinde tanımlanmıştır. Araştırmacılar ölçeğin kapsam geçerliğini sağlamak için uzman görüşüne başvurmuşlardır. Ölçek güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla araştırmacılar, iki ay arayla ölçeği 85 öğrenciye tekrar uygulayıp Pearson momentler çarpımı korelasyonunu incelemişlerdir ($r_{(85)}=.91$). Ayrıca ölçeğin iç tutarlılık katsayısının .83 olduğu belirtilmiştir. Bu araştırmada iç tutarlılık katsayısı ölçek bütünü için .83, SEİAK faktörü için .83, TTAK faktörü için .70, EAK faktörü için .47 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizi için SPSS 20 yazılımı kullanılmıştır. Veriler üzerinden ilgili analizler yapılmadan önce veri setindeki kayıp değerler ortalamayı bozmayacak şekilde düzenlenmiştir. Kayıp değerler düzenlendikten sonra araştırma problem ve alt problemleri doğrultusunda .05 önem denetimi ile normal dağılıma uygunluk testi, T-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), korelasyon analizi, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis analizi yapılmıştır. Araştırmada kullanılan her iki veri toplama aracı toplam puanlarının normal dağılım gösterdiği, tüm alt boyutların normalden farklı dağılım gösterdiği görülmüştür. Bu nedenle toplam puanlar üzerinden yapılan analizlerde parametrik testler kullanılırken ölçek alt boyutları üzerinden yapılan analizlerde parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırma problemleri doğrultusunda yapılan analizlerden elde edilen bulgular üç başlık altında sunulmaktadır.

1. Medya Okuryazarlığı Düzey Belirleme Ölçeğine İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzey belirleme ölçeği toplam puanları ve ölçek alt boyut toplam puanları lisans programı, cinsiyet ve medya okuryazarlığı dersi alma durumları açısından incelenmiştir. MODBÖ ile elde edilen veriler analiz edilmeden önce verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı test edilmiştir. MODBÖ puanları normal dağılım ($p=.163$) gösterirken ölçek alt boyutlarının tümünde dağılımın normalden farklı olduğu ($p_1=.000$; $p_2=.011$; $p_3=.000$) görülmektedir. Öğretmen adaylarının MODBÖ puan ortalamaları ($\bar{x}= 65.35$) bulunmuştur. Buna göre öğretmen adaylarının orta düzeyde medya okuryazarı oldukları söylenebilir.

a. Lisans Programı

Öğretmen adaylarının MODBÖ puanları ve BSO, AETO, YÖMG puanları öğrenim gördükleri lisans programı değişkenine göre karşılaştırılmıştır. Ölçek toplam puanlarının lisans programı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan ANOVA analizi sonuçlarına göre öğretmen adaylarının MODBÖ puanlarında öğrenim gördükleri lisans programı açısından anlamlı fark ($p=.170$) görülmemiştir. Ölçek alt boyut toplam puanlarının lisans programı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Kruskal Wallis analizi yapılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis analizi neticesinde lisans programı bakımından hiçbir alt boyutta fark bulunmamıştır.

b. Cinsiyet

Öğretmen adaylarının MODBÖ puanlarının cinsiyet değişkeni bakımından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t-testi yapılmıştır. Yapılan t-testi sonuçlarında MODBÖ puanlarında cinsiyet bakımından farklılaşma olmadığı ($p=.703$) görülmüştür. Öğretmen adaylarının BSO, AETO, YÖMG puanlarını cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmak amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Cinsiyet değişkeni bakımından BSO faktöründe ($p=.532$) ve AETO faktöründe ($p=.448$) anlamlı fark bulunmazken YÖMG faktöründe farklılaşma olduğu ($p=.035$) görülmüştür. YÖMG faktöründe Erkek öğretmen adaylarının puanları ($\bar{x}_e= 15.51$; $\bar{x}_k= 15.00$) daha yüksektir.

c. Medya Okuryazarlığı Dersi Alma Durumlarına Göre

Öğretmen adaylarının MODBÖ puanlarını Medya Okuryazarlığı dersi alıp almama durumları bakımından karşılaştırmak amacıyla t-testi yapılmıştır. Öğretmen adaylarının MODBÖ puanlarında Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından farklılaşma olmadığı ($p=.931$) bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının BSO, AETO, YÖMG puanlarında Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından farklılaşma olup olmadığını incelemek amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda öğretmen adaylarının BSO, AETO, YÖMG puanlarında Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından farklılaşma olmadığı ($p_1=.660$; $p_2=.555$; $p_3=.618$) görülmektedir.

2. Sosyal Ağ Siteleri Kullanım Amacı Ölçeğine İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğretmen adaylarının SASKAÖ toplam puanları ve ölçek alt boyut toplam puanları lisans programı, cinsiyet ve Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları açısından incelenmiştir. SASKAÖ ile elde edilen veriler analiz edilmeden önce verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı test edilmiştir. Normal dağılıma uygunluk testi sonuçlarına bakıldığında öğretmen adaylarının SASKAÖ puanları normal dağılım gösterirken ($p=.155$) SEİAK, TTAK, EAK puanlarının normal dağılımdan farklılaştığı ($p_1=.001$; $p_2=.000$; $p_3=.000$) görülmektedir. Yani ölçek alt boyut toplam puanları normal dağılmamaktadır.

a. Lisans Programı

Öğretmen adaylarının SASKAÖ ve SEİAK, TTAK, EAK puanları lisans programı değişkenine göre karşılaştırılmıştır. Ölçek toplam puanı için yapılan ANOVA analizi sonuçlarında öğretmen adaylarının SASKAÖ puanları öğrenim gördükleri lisans programı bakımından farklılaşmamıştır ($p=.532$).

Ölçek alt boyut toplam puanlarının lisans programı değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis analizi yapılmıştır. Yapılan Kruskal Wallis analizi sonuçlarına göre SEİAK faktöründe ($p=.175$) fark bulunmazken TTAK faktöründe ($p=.000$) ve EAK faktöründe ($p=.016$) fark olduğu görülmüştür. Söz konusu farkların kaynağını belirlemek için Tukey HSD ve Tamhane testleri yapılmıştır. Fark kaynağı testleri TTAK faktöründe BÖTE ($\bar{x}=8.70$) öğrencileri ile FBÖ ($\bar{x}=7.44$; $p=.047$), OÖÖ ($\bar{x}=7.00$; $p=.001$), SÖ ($\bar{x}=7.42$; $p=.032$), RPD ($\bar{x}=6.50$; $p=.000$) ve TÖ ($\bar{x}=7.41$; $p=.039$) lisans programlarındaki öğrenciler arasında BÖTE öğrencileri lehine; SBÖ ($\bar{x}=8.18$) öğrencileri ile RPD ($\bar{x}=6.50$) öğrencileri arasında SBÖ öğrencileri lehine fark olduğunu

($p=.013$); EAK faktöründe BÖTE ($\bar{x}=10.49$) öğrencileri ile TÖ ($\bar{x}=9.30$) öğrencileri arasında BÖTE öğrencileri lehine fark olduğunu ($p=.020$) göstermiştir.

b. Cinsiyet

Öğretmen adaylarının SASKAÖ ve SEİAK, TTAK, EAK puanlarının cinsiyet değişkeni bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. SASKAÖ puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t-testi yapılmıştır. Yapılan t-testi öğretmen adaylarının SASKAÖ puanlarında cinsiyet bakımından farklılaşma olmadığını ($p=.664$) göstermiştir.

Cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının SEİAK, TTAK, EAK puanlarını karşılaştırmak için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Öğretmen adaylarının ölçek alt boyut toplam puanlarında cinsiyet değişkeni bakımından SEİAK faktöründe ($p=.184$) anlamlı fark bulunmazken TTAK faktöründe ($p=.000$) ve EAK faktöründe ($p=.016$) farklılaşma olduğu görülmüştür. TTAK faktöründe erkek öğretmen adaylarının puanları ($\bar{x}_e=8.61$; $\bar{x}_k=7.04$), EAK faktöründe ise kadın öğretmen adaylarının puanları ($\bar{x}_e=9.71$; $\bar{x}_k=10.28$) daha yüksektir.

c. Medya Okuryazarlığı Dersi Alma Durumu

Öğretmen adaylarının SASKAÖ puanlarını Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından karşılaştırmak amacıyla t-testi yapılmıştır. Yapılan t-testi neticesinde öğretmen adaylarının SASKAÖ puanlarında medya okuryazarlık dersi alma durumları bakımından farklılaşma olmadığı ($p=.141$) görülmektedir.

Öğretmen adaylarının SEİAK, TTAK, EAK puanlarında Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından farklılaşma olup olmadığını incelemek amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analizlerde öğretmen adaylarının SEİAK, TTAK, EAK puanlarında Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından farklılaşma olmadığı ($p_1=.380$; $p_2=.057$; $p_3=.130$) görülmüştür.

3. Ölçeklerin Toplam ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzey belirleme ölçeği toplam puanları ile sosyal ağ siteleri kullanım amacı ölçeği toplam ve alt boyut puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Öğretmen adaylarının MODBÖ toplam puanları ile SASKAÖ toplam puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.223$; $p=.000$). Öğretmen adaylarının MODBÖ puanları ile TTAK faktörü puanları arasında anlamlı bir ilişki ($r=.041$; $p=.334$) bulunmazken

SEİAK faktörü puanları ($r=.248$; $p=.000$) ve EAK faktörü puanları arasında ($r=.164$; $p=.000$) pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerini belirlemek, medya okuryazarlık düzeylerini ve sosyal ağ siteleri kullanım amaçlarını lisans programı, cinsiyet, Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından karşılaştırmak ve medya okuryazarlık düzeyleri ile sosyal ağ siteleri kullanım amaçları arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Öğretmen adaylarından elde edilen veriler belirtilen amaçlar doğrultusunda analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları öğretmen adaylarının orta düzeyde medya okuryazarı olduklarını göstermiştir. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinde lisans programı, cinsiyet ve Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından farklılaşma görülmemiştir. Medya Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği alt boyut toplam puanlarında lisans programına göre yapılan incelemelerde Bilgi Sahibi Olmak ve Yargılayabilme faktörü ile Örtük Mesajları Görebilme faktöründe fark bulunmazken Analiz Edebilme ve Tepki Oluşturabilme faktöründe SÖ lisans programı ile RPD lisans programı arasında SÖ öğrencileri lehine fark olduğu görülmüştür. Öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre Bilgi Sahibi Olmak faktörü ile Analiz Edebilme ve Tepki Oluşturabilme faktöründe anlamlı fark bulunmazken Yargılayabilme, Örtük Mesajları Görebilme faktöründe erkek öğretmen adayları lehine fark bulunmuştur. Öğretmen adaylarının ölçek alt boyut toplam puanlarında Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından fark görülmemiştir.

Öğretmen adaylarının Sosyal Ağ Siteleri Kullanım Amacı Ölçeği toplam puanları lisans programı, cinsiyet ve Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından farklılaşma göstermemiştir. Yani araştırmaya katılan tüm öğretmen adayları sosyal ağları benzer amaçlar doğrultusunda kullanmaktadır. Sosyal Ağ Siteleri Kullanım Amacı Ölçeği alt boyut toplam puanları lisans programı bakımından incelenmiştir. Yapılan incelemelerde Sosyal Etkileşim ve İletişim Amaçlı Kullanım faktöründe fark bulunmamıştır. Tanıma ve Tanınma Amaçlı Kullanım faktöründe BÖTE öğrencileri ile FBÖ, OÖÖ, SÖ, RPD ve TÖ lisans programlarındaki öğrenciler arasında BÖTE öğrencileri lehine, SBÖ öğrencileri ile RPD öğrencileri arasında SBÖ öğrencileri lehine fark bulunmuştur. Bu bulgu SBÖ öğrencilerinin RPD öğrencilerine kıyasla ve BÖTE öğrencilerinin fark bulunan diğer lisans programlarındaki öğrencilere kıyasla sosyal ağları tanıma ve tanınma amacıyla daha çok

kullandıklarını göstermektedir. Eğitim Amaçlı Kullanım faktöründe BÖTE öğrencileri ile TÖ öğrencileri arasında BÖTE öğrencileri lehine fark olduğu görülmüştür. Yani BÖTE öğrencileri sosyal ağları eğitim amaçlı olarak TÖ öğrencilerinden daha fazla kullanmaktadır. Cinsiyet değişkenine göre yapılan analizlerde Sosyal Etkileşim ve İletişim Amaçlı Kullanım faktöründe anlamlı fark bulunmazken Tanıma ve Tanınma Amaçlı Kullanım faktöründe Erkek öğretmen adayları lehine, Eğitim Amaçlı Kullanım faktöründe ise Kadın öğretmen adayları lehine fark olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle, erkek öğretmen adayları sosyal ağları tanıma ve tanınma amacıyla daha çok kullanırken kadın öğretmen adayları eğitim amacıyla daha çok kullanmaktadır. Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından yapılan incelemelerde alt boyut toplam puanlarında fark bulunmamıştır.

Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile sosyal ağ siteleri kullanım amacı ölçeği toplam ve alt boyut toplam puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile sosyal ağ siteleri kullanım amacı ölçeği toplam puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri arttıkça sosyal ağları kullanım amaçlarının da çeşitlendiğini göstermektedir. Bununla birlikte öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile tanıma ve tanınma amaçlı kullanım faktörü toplam puanları arasında anlamlı ilişki bulunmazken sosyal etkileşim ve iletişim amaçlı kullanım faktörü toplam puanları ve eğitim amaçlı kullanım faktörü toplam puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yani, öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri arttıkça sosyal ağları sosyal etkileşim ve iletişim amaçlı kullanım ve eğitim amaçlı kullanım davranışları artış göstermektedir.

Öğretmen adayları ile yapılan diğer araştırmalardaki sonuçlar göz önüne alındığında öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerine ilişkin araştırma bulgusu ($\bar{x}=65.35$) hem Som ve Kurt'un (2012) hem de Karaman ve Karataş'ın (2009) araştırmasıyla benzerlik göstermiştir. Karaman ve Karataş (2009) aynı ölçekle elde ettikleri puanları ($\bar{x}=3.82$) ortalamasının üzerinde olarak yorumlarken Som ve Kurt (2012) ($\bar{x}=65.51$) orta düzey şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinde lisans programı bakımından fark bulunmadığı bulgusu Yılmaz ve Özkan'ın (2013) bulgusundan farklılaşmaktadır. Araştırmacılar BÖTE öğrencilerinin OÖÖ öğrencilerine kıyasla daha yüksek seviyede medya okuryazarı olduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinde cinsiyet değişkenine göre fark bulunmadığı bulgusu Som ve Kurt (2012) ile

Sarsar ve Engin'in (2015) bulgularıyla örtüşmektedir. Alanyazındaki diğer çalışmalarda öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinde Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından karşılaştırılmaya rastlanmamıştır. Bu durumun araştırma yapılan fakültelerde Medya Okuryazarlığı dersi verilmemesinden ya da araştırmacıların bağımsız değişken ile ilgili veri toplamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinde sosyal ağ sitelerini kullanım amaçları bakımından fark bulunmadığı bulgusu Som ve Kurt'un (2012) bulgularıyla örtüşmektedir.

Öneriler

Gelecek nesilleri yetiştirecek ve Medya Okuryazarlığı dersini okutacak olmaları nedeniyle öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin artırılması gerektiği düşünülmektedir. Karaman ve Karataş (2009) da benzer şekilde öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin önemine vurgu yapmıştır. Medya okuryazarlığı dersinin BÖTE (Som ve Kurt, 2012; Yılmaz ve Özkan, 2013), OÖÖ (Yılmaz ve Özkan, 2013) ve SÖ lisans programları öncelikli olmak üzere öğretmen yetiştiren tüm lisans programlarında okutulması önerilmektedir. Hatta ebeveynlere de medya okuryazarlık eğitimi verilmesi gerektiği ifade edilmektedir (RTÜK, 2007; Yılmaz ve Özkan, 2013). Medya Okuryazarlığı dersi alma durumları bakımından öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinde fark bulunmaması dersin amacına yeterince hizmet etmediğini, yani öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerine katkı sağlamadığını göstermektedir. Bu doğrultuda lisans programlarına eklenmeden önce dersin içeriği ve işlenişi uzmanlar tarafından değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Arslan-Cansever, B. (2013). Turkish teacher candidates' perceptions of the "media literate individual" through metaphors. *International Journal of Scientific Research in Education (IJSRE)*, 6(2), 204-213.
- Brown, J. D., ve Bobkowski, P. S. (2011). Older and newer media: patterns of use and effects on adolescents' health and well-being. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), 95-113.
- Creswell, J. W. (2015). Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research, enhanced pearson e-text with loose-leaf version--access card package. *Pearson Education, Inc*
- Çetinkaya, S. (2008). *Bilinçli medya kullanıcıları yaratma sürecinde medya okuryazarlığının önemi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- García-Ruiz, R., Ramírez-García, A., ve Rodríguez-Rosell, M. M. (2014). *Media Literacy Education for a New Prosumer Citizenship*.
- Görmez, E. (2015). Etkili medya okuryazarlığı eğitimi ve uygulamalarından örnekler. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 93-112.
- Karal, H., ve Kokoç, M. (2010). Üniversite öğrencilerinin sosyal ağ siteleri kullanım amaçlarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 1(3), 251-263.
- Karaman, M. K., ve Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *İlköğretim Online*, 8(3), 798-808.
- Kılınç, B., ve Kılınç, E. P. (2014). Yeni medya ortamında çocuk birey: yeni iletişim teknolojileri ve medya pedagojisinin önemi. *Akdeniz İletişim*, (22), 9-23.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 28(28), 283-298.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2007). *İlköğretim medya okuryazarlığı dersi öğretim programı ve kılavuzu*. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=34> adresinden elde edildi.
- Okur-Berberoğlu, E. (2013). Medya okur-yazarlığı ve mesajların anlamlandırma süreci. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 13-21.
- Potter, W. J. (2010). The state of media literacy. *journal of broadcasting & electronic media*, 54(4), 675-696.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu [RTÜK] (2007). *İlköğretim medya okuryazarlığı dersi öğretmen el kitabı*. Ankara.
- Sarsar, F., ve Engin, G. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının medya okur-yazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(1), 165-176.
- Sevim, F. (2013). *Medya okuryazarlığı, toplumsal cinsiyet ve kadının medyada temsili*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Som, S., ve Kurt, A. A. (2012). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2(1).
- Tekvar, S.O. (2012). Yeni medya ve halkla ilişkilerde dönüşüm: farklı kurumsal yapılarda halkla ilişkiler algısı ve sosyal paylaşım ağları. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tuncer, A. (2013). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin medya okur-yazarlık düzeyleri (izmir örnekleme)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

Yılmaz, Ö., ve Özkan, B. (2013). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri ve okul öncesi öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin karşılaştırılması. *EJOVOC: Electronic Journal of Vocational Colleges*, 3(1), 178-183.

Extended Abstract

Creating content and staying connected to social media has become easier with increasing use of mobile devices. This increase brings along various problems such as having difficulties to reach accurate knowledge (MEB, 2007), out of control content, being exposed to overabundance information (Kılınç and Kılınç, 2014), violations of ethical rules by media organizations to reap a profit or to gain political power (RTÜK, 2007; Okur Berberoğlu, 2013). Brown and Bobkowski (2011) stated that media usage may cause harmful behaviors such as aggressions, personality disorders, unhealthy diets, sexuality at early ages, consuming tobacco and alcohol. Sevim (2013) expressed that media (tools) have the power to build our culture and the power of media on our cultures has increased.

Because of the stated effects, individuals need more than reading-writing ability to take advantage of communication technologies such as newspapers, news, journals, computers, internet (Karaman and Karataş, 2009; Sevim, 2013). Media literacy includes ability of actively utilizing TV, radio, newspaper, internet and other information transmission media and analyzing, evaluating and transfer submitted messages (Karaman and Karataş, 2009). In addition, media literacy covers ability of reaching and understanding messages and creating meaningful messages by yourself (RTÜK, 2007). Effects of social media usage which are discussed earlier (Brown and Bobkowski, 2011; Çetinkaya 2008; Okur Berberoğlu, 2013; Sevim, 2013; Tekvar, 2012) show that individuals of this era should be media literate.

Teachers of future will be responsible to teach media literacy courses to have important role for shaping next generation's media awareness. Therefore their awareness regarding media literacy and being media literate of teacher candidates is significant issue (Yılmaz and Özkan, 2013). Although there is an increasing number of research related to media literacy, it is seen that the number of media literacy research whose sample is composed of teacher candidates is still insufficient (Tuncer, 2013).

This study aims (i) to reveal media literacy levels of teacher candidates, (ii) to compare media literacy levels and purpose of social media usage of teacher candidates according to department, gender, attending media literacy course, (iii) to examine correlation between purpose of social media usage and media literacy levels of teacher candidates. Correlational survey research design was used in this study. Participants were 550 teacher candidates from Faculty of Education at a state university during 2015-2016 academic year. Data collection tools were Media Literacy Level (MLL) Scale developed by Karaman and Karataş (2009) and

Purpose of Using Social Network Websites (PUSNW) Scale developed by Karal and Kokoç (2010). Findings revealed that teacher candidates are at moderate level media literacy. It was also seen that media literacy levels of teacher candidates did not differ with respect to department, gender, attending Media Literacy course.

MLL Scale has three factors (Karaman and Karataş, 2009) (i) Being Knowledgeable, (ii) Analyzing and Reacting, (iii) Judging and Being Aware of Implicit Messages. Total scores of being knowledgeable and judging and being aware of implicit messages factors did not significantly differ according to the departments. However, there was a significant difference between Primary School Education (PSE) department students and Guidance and Psychological Counseling (GPC) students in analyzing and reacting factor in favor of PSE department students. When the factor total scores were examined according to gender variable, it was seen that there was no significant difference in being knowledgeable and analyzing and reacting factors. However, it was found that there was a significant difference in judging and being aware of implicit messages factor in favor of male teacher candidates. Total factor scores of teacher candidates did not differ significantly according to attending media literacy course.

PUSNW Scale total scores of teacher candidates did not differ in respect to gender, department and the attending Media Literacy course. PUSNW Scale has three factors (Karal and Kokoç, 2010) (i) Use with The Aim of Social Interaction and Communication, (ii) Use with The Aim of Acquaintance, (iii) Use with The Aim of Education. Total scores of use with the aim of social interaction and communication factor does not differ significantly with respect to the departments. Teacher candidates enrolled in Computer Education and Instructional Technologies (CEIT) department had significantly higher scores among all preservice teachers at use with the aim of acquaintance factor except Social Studies Education (SSE) students. Moreover, in the same factor, there was a significant difference between SSE students and GPC students in favor of SSE students. Similarly, CEIT department's students use social network sites for the aim of acquaintance more than other departments' students except SSE department's students. At last, total score of the use with the aim of education factor significantly differs between CEIT students and Turkish Language Teaching (TLT) students in favor of CEIT students. Analysis according to gender variable showed that there was a significant difference between male and female students in the use with the aim of acquaintance factor in favor of male students. Similarly, there was a significant difference in

the use with the aim of education factor in favor of female students. On the other hand, there was no significant difference between male and female student in the use with the aim of social interaction and communication factor. Finally, there was no significant difference between male and female teacher candidates with respect to the attending media literacy course variable.

Correlation analysis was performed to examine the correlation between teacher candidates' total scores of MLL Scale and total score and total factor scores of PUSNW Scale. According to the results, there was a positive significant correlation between media literacy level and total scores of PUSNW Scale of teacher candidates. It was found that when the media literacy level of teacher candidates increases, the aim of using social networks varies. In details, there was no correlation between media literacy level of teacher candidates and use with the aim of acquaintance factor, there was a positive significant correlation between media literacy level of teacher candidates and both factors use with the aim of social interaction and communication and use with the aim of education.

Finally, according to the results, media literacy levels of teacher candidates should be increased. Similarly, Karaman and Karataş (2009) emphasize importance of teacher candidates' media literacy levels. Media Literacy course is offered to primarily CEIT (Som and Kurt, 2012; Yılmaz and Özkan, 2013), Early Childhood Education (Yılmaz and Özkan, 2013), PSE departments and all other teacher education programs. Moreover it is suggested that parents should take media literacy training (RTÜK, 2007; Yılmaz and Özkan, 2013). On the other hand, this research reveals that attending media literacy course does not effect media literacy levels of teacher candidates. In other words, current media literacy course does not serve its purpose and it is not functional as it is expected. Media literacy course content should be revised before the course will be integrated in the other teacher education programs.